

Phát triển khán giả thông qua giáo dục nghệ thuật

Nghiêm Thị Thanh Nhã*, Phạm Thị Thanh Hà

*Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Received: 16/04/2024; Accepted: 26/04/2024; Published: 15/5/2024

Abstract: Arts education has an important role in developing audiences for arts and cultural organizations. The terms and methods of Art Education in cultural and artistic organizations are no longer strange in the Western countries, but, in Vietnam, the using of arts education in audience development in cultural and artistic organizations is still very limited. By introducing some basis theories of art education such as Learning about art and Learning through art, this study emphasized the importance of developing audiences through art education thereby enhancing awareness in planning audience development strategies of the arts and culture managers.

Keywords: Art Education, audience development, culture and art organization.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh hiện tại của các tổ chức văn hóa nghệ thuật (VHNT) ở Việt Nam, việc phát triển khán giả đóng vai trò rất quan trọng. Chính phủ đã triển khai nhiều chính sách ưu đãi và cơ chế hỗ trợ nhằm thúc đẩy sự phát triển của khán giả trong lĩnh vực VHNT; đã có nhiều sự kiện văn hóa, lễ hội và chương trình biểu diễn nghệ thuật, các lễ hội văn hóa dân tộc, chương trình biểu diễn lưu động tại các vùng sâu, vùng xa cũng như việc số hóa các chương trình nghệ thuật đã tạo điều kiện cho nhiều tầng lớp khán giả tiếp cận và tham gia. Hơn nữa, bản thân các tổ chức VHNT cũng đã nỗ lực đổi mới và sáng tạo trong việc trình diễn, đa dạng hóa nội dung và hình thức trình diễn nghệ thuật như các chương trình biểu diễn trực tuyến và tương tác qua mạng xã hội đã giúp tiếp cận nhiều khán giả hơn. Các tổ chức VHNT có xu hướng chú trọng hơn vào việc nâng cao nhận thức và giáo dục VHNT cho cộng đồng dân cư. Có nhiều các chương trình giáo dục truyền thống cho HS thông qua di sản văn hóa phi vật thể và bảo tàng đã được triển khai, giúp tạo dựng nền tảng khán giả vững chắc từ các thế hệ trẻ. Nhưng việc phát triển khán giả từ các chương trình giáo dục nghệ thuật (GDNT), đặc biệt cho giới trẻ vẫn còn hạn chế.

Bằng việc giới thiệu các phương pháp trong GDNT như giáo dục về nghệ thuật và giáo dục thông qua nghệ thuật, bài báo cho thấy tầm quan trọng của việc phát triển khán giả thông qua GDNT; từ đó nâng cao nhận thức trong việc hoạch định chiến lược phát triển khán giả của các nhà quản lý VHNT.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Giáo dục nghệ thuật và Giáo dục thông qua nghệ thuật

Trên thế giới, khái niệm *Giáo dục nghệ thuật* (Art education) hay *Nghệ thuật trong giáo dục* (Art in education) mặc dù sử dụng phổ biến và thông dụng nhưng được diễn giải theo nhiều nghĩa khác nhau, phụ thuộc vào quan niệm và bối cảnh xã hội cụ thể của mỗi quốc gia. Theo Phạm Bích Huyền [1] có 02 cách tiếp cận khái niệm GDNT: 1) Giáo dục về nghệ thuật với hàm ý truyền dạy các nguyên tắc và phương thức thực hành nghệ thuật; 2) Giáo dục thông qua nghệ thuật mang hàm ý nghệ thuật được sử dụng như một công cụ để học tập các môn học khác và là phương tiện giảng dạy nhằm đạt được các mục tiêu giáo dục nói chung.

Ở cách tiếp cận thứ nhất, GDNT là những cách thức và biện pháp khác nhau giúp người học hiểu được ngôn ngữ của các loại hình nghệ thuật, từ đó nhận thức đúng giá trị của các loại hình nghệ thuật để thưởng thức, thẩm nhận và góp phần vào sự phát triển văn hóa ở mỗi con người. Hoạt động GDNT này có thể nằm trong chương trình học tập và cả những hoạt động ngoại khóa. Đây là phương pháp tiếp cận cổ điển, hướng tới rèn luyện một số kỹ năng thực hành cơ bản về nghệ thuật (âm nhạc, mỹ thuật...). Người tham gia các chương trình, lớp học theo phương pháp này chủ yếu là người tiếp nhận kiến thức và kỹ năng thực hành nghệ thuật.

Ở cách tiếp cận thứ hai, giáo dục thông qua nghệ thuật thì nghệ thuật được coi là phương tiện giúp các nhà giáo dục, các thiết chế giáo dục hoàn thành nhiệm vụ giáo dục của mình tốt nhất; với công cụ là nghệ thuật, HS có được những kỹ năng và phẩm chất phù hợp với yêu cầu của xã hội. Những kỹ năng và phẩm chất đó không chỉ đơn thuần dừng ở mức độ học tập truyền thống như đọc, viết, tính toán... mà

còn là những kỹ năng ra quyết định, giải quyết vấn đề... [2]. Nếu biết kết hợp các khả năng lại với nhau thì việc học tập sẽ dễ dàng và bổ ích hơn cho tất cả HS.

Ở đây, bên cạnh cách hiểu GDNT tập trung vào việc giảng dạy các môn nghệ thuật thì còn có cách diễn giải GDNT gắn với mục đích chuyển giao di sản VHNT cho các thế hệ, làm cho đối tượng giáo dục có khả năng tạo dựng ngôn ngữ nghệ thuật riêng và phát triển toàn diện về nhận thức và tình cảm [5]. Tuy nhiên, mục đích chính của GDNT ở trường học không phải là đào tạo nghệ sĩ mà là “nhen nhóm” sự nhạy cảm thẩm mỹ trong mỗi đứa trẻ và thanh thiếu niên, để các em bắt đầu làm quen với những thực hành, ngôn ngữ nghệ thuật và để phát triển tính sáng tạo. Bằng cách thức như vậy, GDNT mở cánh cửa hướng tới sự đa dạng văn hóa.

2.2. Phát triển khán giả cho các tổ chức văn hóa nghệ thuật thông qua giáo dục nghệ thuật

Phát triển khán giả (audience development) là một chiến lược và quá trình được các tổ chức VHNT xây dựng để thu hút, duy trì và mở rộng số lượng người tham gia hoặc tiêu dùng sản phẩm, dịch vụ của họ. Khán giả có thể là khách hàng, người xem, người tham gia sự kiện, độc giả, người nghe hoặc bất kỳ nhóm đối tượng nào mà tổ chức VHNT đó muốn tiếp cận và tương tác. Phát triển khán giả không chỉ là việc thu hút nhiều người hơn mà còn là việc xây dựng một cộng đồng trung thành và tích cực xung quanh sản phẩm hoặc dịch vụ của tổ chức. Điều này giúp tạo ra giá trị lâu dài và bền vững cho cả tổ chức và khán giả của họ. Theo Phạm Bích Huyền [6], GDNT có thể duy trì khán giả hiện tại và phát triển khán giả mới cho đơn vị nghệ thuật và cho loại hình nghệ thuật. Do đó, đối với các tổ chức VHNT, công tác GDNT có mối liên hệ chặt chẽ với các kỹ năng về gây quỹ- tài trợ, marketing và quan hệ công chúng. Tất cả hướng tới quá trình phân tích thị trường, tìm kiếm các nguồn tài trợ, giữ mối liên hệ giữa tổ chức với công chúng và cộng đồng, nâng cao kiến thức và thị hiếu thẩm mỹ cho người xem. Tất cả các hoạt động trên đều hướng tới mục tiêu thu hút công chúng đến nhiều hơn với nghệ thuật, phát triển thị trường và phát triển thương hiệu của các tổ chức [7].

Theo Heather Maitland [8], các tổ chức VHNT tiến hành công tác phát triển công chúng - khán giả vì những lý do khác nhau như một phương thức để đạt được các mục tiêu của tổ chức, đó có thể là mục tiêu về nghệ thuật, về tài chính, về xã hội hoặc cả ba

mục tiêu trên. Trong đó, các tổ chức văn hóa nghệ thuật cần coi trọng các mục tiêu về nghệ thuật và xem đây như những trọng tâm trong hoạt động của mình. Một trong những khía cạnh quan trọng của công tác phát triển khán giả là nâng cao hiểu biết của khán giả đối với nghệ thuật. Công tác phát triển khán giả cũng bao hàm cả việc nâng cao sự hiểu biết, kiến thức và sự đánh giá thưởng thức các loại hình nghệ thuật cụ thể của cả khán thính giả sẵn có và cộng đồng. Hơn nữa, đối với các mục tiêu xã hội, không phải tất cả các tổ chức nghệ thuật đều hướng tới các mục tiêu xã hội, nhưng đối với một số tổ chức, những mục tiêu này lại là động lực thúc đẩy quan trọng, được ưu tiên hàng đầu.

Một phần quan trọng trong tình yêu và khả năng thưởng thức nghệ thuật là việc hiểu biết sâu sắc về các loại hình nghệ thuật. Một nghiên cứu tại Mỹ (2016) về hiệu quả của công tác GDNT trong việc khuyến khích người dân tham gia vào các hoạt động nghệ thuật cho thấy: một người được hưởng nền GDNT càng tốt bao nhiêu thì việc tham gia vào các hoạt động nghệ thuật càng nhiều bấy nhiêu [4]. Do đó, thông qua các chương trình GDNT, các tổ chức VHNT có thể tăng cường sự hiểu biết cũng như những cảm nhận sâu sắc của công chúng đối với chính loại hình nghệ thuật của tổ chức mình nói riêng và đối với nghệ thuật nói chung. Khi công chúng có những hiểu biết cơ bản về loại hình nghệ thuật đó, họ sẽ có hứng thú hơn trong việc tiếp nhận cũng như tham dự vào các chương trình, các sự kiện nghệ thuật. Hơn thế, khi xây dựng một chương trình GDNT, các tổ chức nghệ thuật bên cạnh việc mang tới cho người tham gia những kiến thức, kỹ năng về nghệ thuật, thì đây cũng là cách để tổ chức giới thiệu, quảng bá nhằm giúp công chúng hiểu hơn về tổ chức của mình. Có thể coi những chương trình GDNT như một sự kiện nghệ thuật (event) thu hút sự tham gia, quan tâm và hưởng ứng của công chúng. Tuy nhiên, khác với sự kiện chỉ diễn ra trong thời gian ngắn nhất định, chương trình GDNT do nội dung và cách thức tiến hành đặc biệt có thể diễn ra trong một thời gian dài, có tác động sâu rộng và có ảnh hưởng nhất định tới công chúng. Chẳng hạn, chương trình *Sân khấu học đường, Khám phá Âm nhạc...*

Ở chương trình *Sân khấu học đường* (Cục Nghệ thuật biểu diễn), mục tiêu của chương trình là đưa sân khấu truyền thống đến với HS THCS và THPT; qua các chương trình đào tạo góp phần mở rộng biên độ hiểu biết về nghệ thuật truyền thống cho HS; từ

đó, khơi dậy tình yêu đối với nghệ thuật truyền thống và đó sẽ là lớp khán giả tiềm năng của sân khấu dân tộc.

Các HS được tiếp cận với nghệ thuật truyền thống thông qua một số buổi biểu diễn chọn lọc của các nghệ sĩ sân khấu chuyên nghiệp. Cùng với các trích đoạn tiêu biểu, các nghệ sĩ giao lưu, giới thiệu những nét tiêu biểu, tinh hoa của nghệ thuật truyền thống bằng những hình thức phong phú, sinh động. Sau đó, những đơn vị trường được lựa chọn tham gia chương trình tuyển chọn một số HS có năng khiếu tham gia một khóa đào tạo ngắn ngày, tập biểu diễn một số trích đoạn chọn lọc, để các em có thể biểu diễn được một số trích đoạn Tuồng, Chèo như *Xã trưởng - Mệ Đốp*, *Thị Mầu lên chùa*, *Hồ Nguyệt cô hóa cáo*, *Vinh quy bái tổ...* Ở một số địa phương, các nhóm biểu diễn của HS đã được mời đi biểu diễn trong các chương trình văn nghệ, biểu diễn trên đài phát thanh và truyền hình địa phương; một số em sau khóa học đã đăng ký thi vào các trường nghệ thuật.

Với chương trình Khám phá âm nhạc (Nhà hát Nhạc Vũ kịch Việt Nam) lại giới thiệu nhạc và múa cổ điển cho HS phổ thông, tạo điều kiện để nhiều trẻ em Việt Nam được tiếp xúc với nghệ thuật nhạc và múa cổ điển; là cơ sở để xây dựng đội ngũ khán giả trong tương lai của loại hình nghệ thuật này. Theo đó, sẽ có một phần nhỏ các em yêu thích và tự hướng mình theo nghề nghệ thuật biểu diễn. Do đó, chương trình còn được gọi là “Chương trình Khán giả trẻ”. Vì vậy, những tiết mục biểu diễn trong Khám phá âm nhạc thường chọn những bản giao hưởng rõ ràng và dễ hiểu như *Phiên chợ Ba Tư...* Ngoài ra, Nhà hát còn xuất bản sách “Khám phá âm nhạc” giới thiệu về Âm nhạc và múa cổ điển, có thêm các bài viết hoặc tranh vẽ của HS sau khi đã tham dự các buổi biểu diễn của chương trình. Kèm theo mỗi cuốn sách là một đĩa nhạc CD và hình ảnh của chương trình cũng như những phản hồi của HS. Trong đó, có các thông tin dành cho giáo viên và HS các trường phổ thông, những người muốn theo học âm nhạc hoặc tham gia vào các hoạt động âm nhạc trong tương lai. Sách được phát cho các trường THCS và THPT trên toàn quốc.

Như vậy, xét trên tổng thể, phát triển khán giả thông qua GDNT ở các tổ chức VHNT chính là cách giáo dục, định hướng nghệ thuật cho lớp khán giả tương lai hiểu rõ hơn về loại hình nghệ thuật mà tổ chức VHNT đang phục vụ cũng như giúp khán giả quan tâm hơn tới sự phát triển của tổ chức; qua đó,

tạo mối liên hệ giữa tổ chức và công chúng; khuyến khích ý thức công dân đối với việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa của dân tộc. Đây không những là cách đầu tư cho thế hệ công chúng tương lai, mở rộng thị trường khán giả mà còn góp phần củng cố lực lượng khán giả hiện tại cho tổ chức. Có thể nói rằng, GDNT là chiến lược phát triển công chúng một cách bền vững có tính lâu dài nhất.

3. Kết luận

Phát triển khán giả thông qua GDNT là quá trình đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ giữa các trường học, tổ chức VHNT, cộng đồng và là một nhiệm vụ quan trọng đối với các tổ chức VHNT ở Việt Nam; do đó, đòi hỏi phải có tư duy hoạch định mang tầm nhìn chiến lược lâu dài. Có nhiều cách thức khác nhau để xây dựng các chương trình GDNT ở các tổ chức VHNT như: tổ chức các chương trình/lớp học nghệ thuật cộng đồng, xây dựng các chương trình trải nghiệm/thực tế tại các bảo tàng, gallery, nhà hát... Bằng cách tiếp cận từ nhiều khía cạnh khác nhau, các tổ chức VHNT có thể tạo ra một môi trường khuyến khích sự yêu thích và tham gia vào các hoạt động nghệ thuật; từ đó, xây dựng nền tảng khán giả lâu dài và đa dạng; thúc đẩy sự phát triển bền vững của ngành VHNT.

Tài liệu tham khảo

- [1] Phạm Bích Huyền (2013). Giáo dục nghệ thuật và đơn vị nghệ thuật biểu diễn. *Tạp chí Nghiên cứu Văn hóa - Trường Đại học Văn hóa Hà Nội*, 3, 92-101.
- [2] Calouste Gulbenkian Foundation (1993). *The arts in schools: Principles, Practices and Provision*. London.
- [3] Bùi Thị Thanh Mai (2010). Liên kết giáo dục nghệ thuật và di sản. *Tạp chí Nghiên cứu Mỹ thuật - Trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam*, 3, 32-37.
- [4] Nghiêm Thị Thanh Nhã (chủ biên), Trần Thị Thu Thủy, Lương Đức Thắng (2022). *Giáo trình giáo dục nghệ thuật* (2nd ed.). NXB Đại học Quốc gia.
- [5] Art Council England (2008). *Reflect and review: The arts and creativity in early years*.
- [6] Phạm Bích Huyền (2017). *Hoạt động giáo dục nghệ thuật của các đơn vị nghệ thuật biểu diễn quốc gia*. NXB Thế giới.
- [7] National Advisory Committee on Creative and Cultural Education (1999). *All our futures: Creativity, Culture & Education*. London: DFEE
- [8] Heather Maitland (1998). *A guide to audience development*. The Arts Council England.